

Eça de Queirós

Visat núm. 26
(novembre 2018)
per Clàudia Bochaca

Eça de Queirós (Póvoa de Varzim, 1845 - París, 1900) va estudiar Dret a Coimbra i posteriorment residí a l'Havana com a cònsol general. Va viure també al Regne Unit i a París exercint altres funcions diplomàtiques. En tornar al seu país natal va participar com a redactor en diverses publicacions periòdiques com ara la *Gazeta de Portugal* i fou cofundador de la revista *Portugal*.

La seva primera novel·la, *El crim de mossèn Amaro*, data del 1875, quan va ser nomenat administrador municipal de la ciutat de Leiria. Posteriorment, va seguir publicant novel·les i contes, els dos gèneres en què excel·lí. La majoria dels seus contes i publicacions periòdiques sortiren a la llum pòstumament en forma d'edicions compilades.

Pertanyent a la generació dels 70 portuguesa, és un dels únics autors lusòfons reconeguts en l'esfera literària universal. Se'l considera un intel·lectual progressista, transgressor i avançat a la seva època; un revolucionari que trencà amb el corrent estètic romàntic del moment per apostar per una literatura de base realista amb tocs de crítica satírica. En un segon estadi de la seva carrera artística, va acostar-se més al corrent modernista amb obres com ara *A Relíquia*.

La seva obra literària ha estat traduïda a diverses llengües, entre elles el català, que compta amb vuit títols de novel·la i diversos contes. Se l'ha comparat amb grans figures de la literatura universal com Flaubert o Zola. Sembla que el seu homòleg espanyol podria ser Benito Pérez Galdós, tot i que aquest últim no tingué el mateix ressò universal.

Les primeres traduccions de Queirós al català no arriben fins a principis dels anys vint del segle XX, i es tracta de breus relats que formarien part del recull *Contos* publicat el 1902 per l'autor. És el cas del conte *El penjat o Una mosseta rossa*, versionats per Jordi Finestrelles. Però curiosament, després d'aquella primera recepció, no tornariem a tenir notícia de la veu de Queirós a casa nostra fins el 1992 amb *El mandarí*, traduït a València de la mà de Jordi Moners. El buit de tots aquests anys es podria deure al silenci forçat de la postguerra i el franquisme. A més a més, un cop començada la recuperació de la llengua catalana, la literatura portuguesa va ser de les que va tenir menys veu.

Després d'*El mandarí*, traductors com Xavier Pàmies i Jordi Cerdà han girat més novel·les de l'autor, en una època d'auge de la traducció de Queirós al català durant la primeria del segle XXI. Els últims títols que ens han arribat han estat *La ciutat i la muntanya*, en traducció de Pere Comellas (Premsa Andorrana, 2010) i *La ciutat i les serres* (Gall Editor, 2011), traducció de Marta Ferré i Antoni Picornell

S'evidencia, doncs, la importància d'aquest gran escriptor portuguès del segle XIX, que ens arriba com un dels clàssics universals del realisme europeu del tombant de segle.

Les semblances culturals de Portugal i Catalunya, dos països que tot i tenir situacions polítiques diferents, tenen una cultura força desconeguda i poc reconeguda, fan que sigui molt interessant intercanviar patrimoni artístic i, en aquest cas, literari. L'obra de Queirós, que ens descriu acuradament la situació al segle XIX i l'adaptació als canvis socials, tecnològics, procedimentals... pot ajudar-nos a entendre millor els canvis que se succeïren a Catalunya mateix, aquells anys previs a la gestació de la Guerra Civil.